

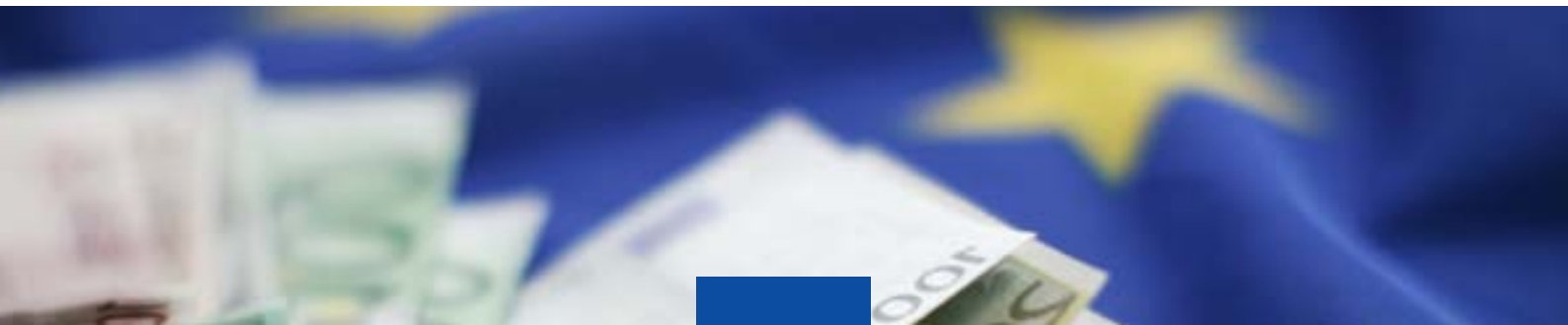

ПОЛИТИКИТЕ
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ
СЪЮЗ

Насърчаване на
стабилността,
растежа
и просперитета
в Европа

Икономическият и паричен съюз и еврото

Добре функциониращият икономически и паричен съюз и силното и стабилно евро са в основата на благоприятстваща растежа икономическа среда в Европа.

ПОЛИТИКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Тази публикация е част от поредица, която обяснява какво прави ЕС в различните области на политиката, защо участва в тях и какви резултати постига..

Може да проверите в интернет кои от тези публикации са достъпни и да ги изтеглите:

http://europa.eu/pol/index_bg.htm

Как работи ЕС
„Европа 2020“: стратегията за растеж на Европа
Първооснователите на ЕС

Безопасност на храните
Борба с измамите
Бюджет
Външни работи и политика на сигурност
Вътрешен пазар
Граници и сигурност
Данъчно облагане
Действия в областта на климата
Енергетика
Икономическият и паричен съюз и еврото ✘
Конкуренция
Култура и аудиовизия
Миграция и предоставяне на убежище
Митници
Научни изследвания и иновации
Образование, обучение, младеж и спорт
Обществено здравеопазване
Околна среда
Потребители
Правосъдие, гражданство, основни права
Предприятия
Програма в областта на цифровите технологии
Развитие и сътрудничество
Разширяване
Регионална политика
Рибарство и морско дело
Селско стопанство
Транспорт
Трудова заетост и социални въпроси
Търговия
Хуманитарна помощ

СЪДЪРЖАНИЕ

**ЗАЩО НИ Е НЕОБХОДИМ
ИКОНОМИЧЕСКИ И ПАРИЧЕН СЪЮЗ?**
Обща политика за обща валута 3

**КАКВО ПРЕДПРИЕМА
ЕС В ТАЗИ ОБЛАСТ**
Политики за стабилност и растеж 7

КАКВО ТОЧНО ПРАВИ ЕС
Как ЕС координира вземането
на решения в областта
на икономиката 10

Икономиката на ЕС: повече контрол,
повече растеж, изход от кризата 12

ПЕРСПЕКТИВА
Насочени към бъдещето
политики за дългосрочна
стабилност и растеж 15

Политиките на Европейския съюз: Икономическият и паричен съюз и еврото

Европейска комисия
Генерална дирекция „Комуникации“
Публикации
1049 Брюксел
БЕЛГИЯ

Текстът е завършен през октомври 2012 г.

Снимка на корицата и страница 1: © ccvision.de

16 стр. — 21 × 29,7 см
ISBN 978-92-79-23919-9
doi:10.2775/36657

Люксембург: Служба за публикации на Европейския
съюз, 2013 г.

© Европейски съюз, 2013 г.

Възпроизвеждането е разрешено. За използване или
възпроизвеждане на отделните снимки в публикацията
трябва да се иска разрешение директно от
притежателите на авторските права.

ЗАЩО НИ Е НЕОБХОДИМ ИКОНОМИЧЕСКИ И ПАРИЧЕН СЪЮЗ?

Обща политика за обща валута

Еврото е обичайна част от ежедневието на повече от 332 млн. граждани на ЕС, които го използват, за да покриват своите разходи, да пестят за утрешния ден и да инвестират в бъдещето. В интерес на истината до 2020 г. ще съществува поколение, което ще познава единствено еврото като своя национална валута. Историята на еврото започва, когато европейските лидери се споразумяват в рамките на Договора от Маастрихт, подписан през 1992 г., да основат икономически и паричен съюз (ИПС) с единна валута. След няколкогодишна подготовка, включваща доизграждане на единния пазар и основаване на Европейската централна банка, през периода 1999—2002 г. дванадесет държави членки се отказаха от своите национални валути – като гулдена, франка и песетата – и се присъединиха към еврозоната с една-единствена валута: еврото.

Оттогава насам еврозоната се разрасна и днес тя включва 17 страни от ЕС. Тя допълва единния пазар без вътрешни граници, където стоки, хора, услуги и капитали се движат свободно в рамките на всички страни от Съюза. Със своите 500 млн. потребители и 27 държави членки ЕС се нарежда сред най-големите икономики на планетата. На него се пада повече от една трета от световната търговия и една пета от световното производство.

Добре функциониращ икономически и паричен съюз е основата за стабилна и стимулираща растежа икономическа среда в еврозоната и на единния пазар. Поддържането на силно и стабилно евро е от решаващо значение, тъй като това се отразява пряко на икономическия растеж, заетостта и резултатите на предприятията в ЕС. От това се влияе и наличността на инвестиционен капитал, устойчивостта на публичните финанси и пенсии, както и възможността за финансиране на социално-осигурителните системи в Европа.

Започналата през 2008 г. икономическа и финансова криза подчерта необходимостта от укрепване на икономическото управление в ЕС и еврозоната. Слабото управление позволи нивата на държавен дълг и дефицит в някои страни да се развият по неустойчив начин. Това доведе до кризата с държавните дългове в някои страни от ЕС, които сега са длъжни да

Над 332 млн. граждани на ЕС ежедневно използват еврото.

съблюдают строга политика за намаляване на дефицита. В настоящите времена на финансова несигурност, изправяйки се като единен икономически блок, ЕС доказа, че може да устои на трудностите и да подкрепи отделни държави членки, които сами биха били по-уязвими.

Единна валута за Европа

Еврото има много предимства за гражданите, предприятията, търговията, икономически растеж и положението на ЕС в света. През 70-те и 80-те години на XX в. в много страни от Съюза нивата на инфлация бяха много високи, в някои случаи 20 % и повече. В хода на подготовката им за приемане на еврото нивото на инфлация спадна, а след въвеждането на единната валута инфлацията в еврозоната се стабилизира на около 2 %. Ценовата стабилност означава по-добра защита за покупателната способност на гражданите и техните спестявания. Въвеждането на еврото слага край на разходите на гражданите за обмяна на валута. То улеснява значително пазаруването и сравняването на цените през граница – включително пазаруването онлайн – като процесът е по-прозрачен и води до насърчаване на конкуренцията и запазване на ниски потребителски цени.

Практични и политически цели

Наред с осезаемите предимства еврото има и голямо значение като символ на европейското единство и идентичност. Въвеждането на еврото бе повече от икономическо решение.

То бе и политическо решение за по-задълбочена европейска интеграция. В Договора от Маастрихт от 1993 г. това политическо измерение бе отразено чрез създаването на икономически и паричен съюз (ИПС) и основаването на Европейски съюз, изразяващи волята на политиците „да продължат процеса на създаване на все по-тесен съюз между народите на Европа“. ИПС наложи по-задълбочена интеграция на политиките, а от там и по-тясна политическа интеграция като цяло.

Освен преките ползи за гражданите използването на единна валута има и други стратегически основания. Едно от тях е насърчаването на икономическото сближаване, което означава с времето икономиките на страните от еврозоната да станат по-взаимосвързани. Това ще доведе до натрупването на повече богатство, тъй като се стимулира свободното движение на стоки и услуги за търговия, на капитали за инвестиции и на хора с цел ваканции и работа.

Ползите за предприятията също са значителни: стабилните лихвени проценти насърчават компаниите да инвестират повече за увеличаване на благоденствието и броя на работните места, а отсъствието на разходи за обмен на валута води до отпускането на повече средства за производствени инвестиции. Стабилността осигурява на предприятията и сигурност, която им позволява да правят дългосрочни планове и инвестиции, които подобряват конкурентоспособността – особено важна в условията на глобализиране на пазарите.

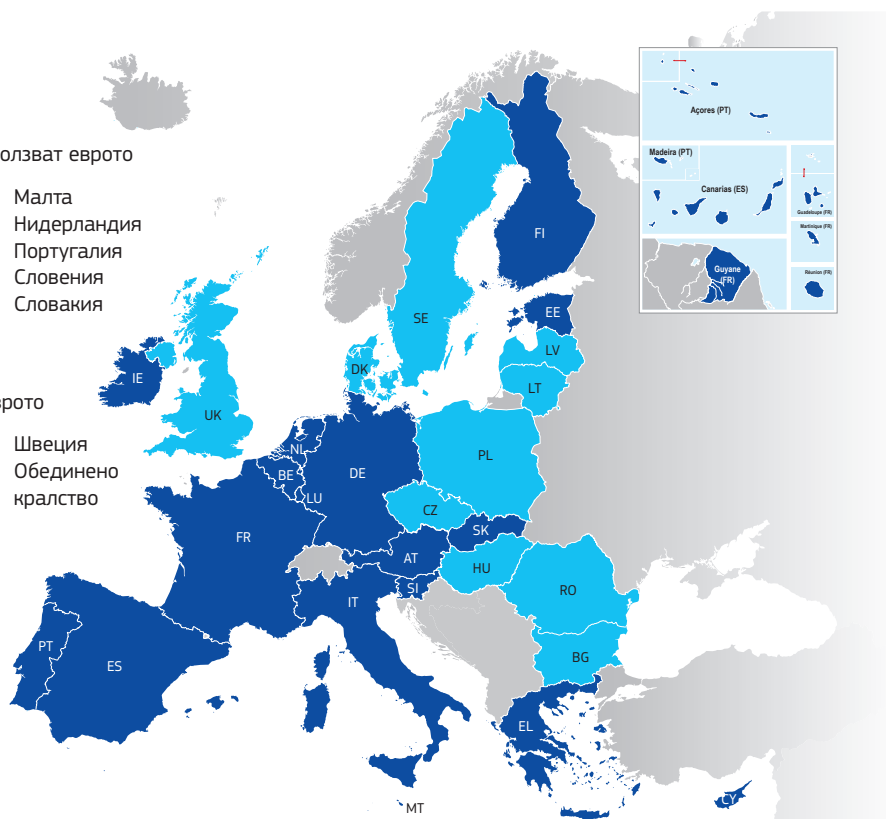
Еврото има преимущества и за Европа като цяло. То подпомага световната търговия и представлява стабилна валута, подкрепена от мащабен икономически блок, устойчив на сътресения – еврозоната. Валута с подобен мащаб, сила и стабилност дава на Европа по-силна позиция в световната икономика. Еврото се нарежда до американския долар като предпочитана валута за транзакции по целия свят, а еврозоната привлича преки чуждестранни инвестиции от останалите части на света.

■ Страни от ЕС, които към 2012 г. използват еврото

AT: Австрия	ES: Испания	MT: Малта
BE: Белгия	FI: Финландия	NL: Нидерландия
CY: Кипър	FR: Франция	PT: Португалия
DE: Германия	IE: Ирландия	SL: Словения
EE: Естония	IT: Италия	SK: Словакия
EL: Гърция	LU: Люксембург	

■ Страни от ЕС, които не използват еврото

BG: България	LT: Литва	SE: Швеция
CZ: Чешка република	LV: Латвия	UK: Обединено кралство
DK: Дания	PL: Полша	
HU: Унгария	RO: Румъния	

ИПС: управление на единната валута

Решението за създаване на икономически и паричен съюз бе взето от Европейския съвет в холандския град Маастрихт през декември 1991 г., а по-късно включено в Договора за Европейския съюз (Договорът от Маастрихт). С икономическия и паричен съюз ЕС прави нова крачка по пътя към започналата през 50-те години на XX век икономическа интеграция.

Принципно всички страни от Съюза са част от ИПС, независимо от това, че някои от тях не използват еврото. Съществуват две причини, поради които тези страни не са приели еврото. Те са използвали заложената в Договора от Маастрихт възможност за отказ от участие в третия етап на ИПС, т.е. въвеждането на еврото, както е случаят с Дания и Обединеното кралство, или все още не отговарят на критериите за конвергенция, за да могат да въведат единната валута. За да може дадена държава членка да въведе еврото, нейната икономика трябва да отговаря на тези критерии, които се отнасят до стабилността на цените и на обменния курс, както и до стабилността и устойчивостта на публичните финанси. Критериите за конвергенция са създадени с цел да гарантират готовността на икономиките на държавите членки за въвеждане на единната валута.

Еврозоната

От въвеждането на еврото броят на държавите от еврозоната е нараснал от 12 на 17 страни. Всички страни от ЕС обаче са част от икономическия и паричен съюз.

Целта на икономическия и паричен съюз е да насърчава балансиран и устойчив икономически растеж в ЕС. Чрез икономическата интеграция икономиката на ЕС се облагодетелства от своя по-голям мащаб и вътрешната си ефективност, като става по-устойчива, също както и икономиките на отделните държави членки. Това от своя страна дава възможности за икономическа стабилност, по-висок растеж и повече работни места – фактори от пряка полза за гражданите на Съюза. В рамките на ИПС съществуват няколко политики, насочени към укрепване на икономическата стабилност.

ИНФЛАЦИЯТА В ЕВРОЗОНАТА СЕ ПОДДЪРЖА НА НИВО ОКОЛО 2 %

Източник: Евростат. Данните преди 1996 г. са изчислени на базата на нехармонизирани индекси на потребителските цени (ИПЦ)

Паричната политика, която се занимава с ценовата стабилност и лихвените проценти, се управлява от Европейската централна банка (ЕЦБ) в еврозоната в условията на пълна независимост. Тя има за цел да осигури стабилни и ниски нива на инфлация на потребителските цени и постига това чрез определяне на лихвените проценти на банковите кредити. Основна цел на паричната политика на ЕЦБ е да поддържа ценова стабилност и да съхранява стойността на еврото. Тя се стреми към ниво на инфлацията под, но близко до 2 % в средносрочен план. Според ЕЦБ 2 % е достатъчно ниско ниво на инфлацията, позволяващо на икономиката да извлече пълна полза от ценовата стабилност. Определеното така равнище позволява на ЕЦБ да осигури и подходящ марж, чрез който да се избегне риска от дефлация.

Фискалната политика, т.е. решенията за данъчното облагане, разходите и заемите, е отговорност на правителствата на държавите членки. Бюджетните решения на една страна обаче могат да окажат въздействие върху цялата еврозона и целия ЕС. Следователно тези решения трябва да са съобразени с правила, определени на равнището на ЕС и налагащи ограничения по отношение на размера на държавния дълг и държавния дефицит.

Други решения в областта на икономическата политика, като например решенията относно трудовия пазар, пенсионните системи и др., също са отговорност на правителствата на държавите членки, но ежегодно се координират в рамките на т.нар. европейски семестър (вж. глава „Какво точно прави ЕС“).

Кой за какво отговаря?

Всички страни от ЕС са част от ИПС, независимо от това, че някои от тях не използват еврото. ИПС се управлява от няколко европейски и национални институции, всяка от които има своя собствена задача. Този процес е известен като икономическо управление и се извършва посредством институционална структура, включваща следните участници:

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ – споделя законотворческата функция със Съвета и упражнява демократичен контрол върху процеса на икономическо управление.

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪВЕТ – държавните или правителствените ръководители на всички страни от ЕС определят основните политически насоки.

СЪВЕТЪТ НА ЕС – финансовите министри на всички страни от ЕС координират своите политики, вземат решения по предложения на Комисията, както и решения, които могат да се отнасят само до отделни страни.

ЕВРОГРУПАТА – финансовите министри на страните от еврозоната вземат решения, засягащи еврото.

ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ – предлага насоки на Съвета на ЕС за икономическата и фискалната политика, наблюдава изпълнението и гарантира, че държавите членки спазват решенията и препоръките на Съвета.

СТРАНИТЕ ОТ ЕС – изготвят своите национални бюджети, съблюдавайки определените ограничения за дефицита и държавния дълг, определят свои собствени структурни политики, включващи заетост, пенсии и капиталови пазари, и изпълняват решенията на Съвета.

ЕВРОПЕЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА – независимо изготвя парична политика за еврозоната, чиято основна цел е ценовата стабилност.

© Getty Images/Thinkstock Images

Европейската централна банка има изключителното право да разрешава отпечатването на евробанкноти. Техният печат се поделя между националните централни банки. Евромонетите се сечат от страните от еврозоната в одобрени от ЕЦБ количества.

КАКВО ПРЕДПРИЕМА ЕС В ТАЗИ ОБЛАСТ

Политики за стабилност и растеж

За да се гарантира стабилност и да се попречи решенията на една страна да се отразят върху състоянието на други страни от Съюза, икономическите политики са частично регулирани на европейско равнище. Основният инструмент за координация и направление на изготвянето на икономическите политики в държавите членки е Пактът за стабилност и растеж. Той съдържа две основни правила.

- Държавният дълг (размерът на заемите на дадена държава) не трябва да превишава 60 % от БВП (общата стойност на нейното годишно производство). Вземането на заеми не е проблем, когато държавата инвестира в бъдещия растеж, но ако техният размер е прекалено висок, това може да се превърне в пречка за икономическото развитие.
- Националният бюджетен дефицит (сумата, с която разходите надвишават приходите за дадена година) не може да надвишава 3 % от БВП. Когато разходите надвишават приходите съответната държава трябва да вземе заем, за да компенсира разликата, което води до увеличаване на държавния дълг.

С течение на времето изготвянето на икономически политики, съобразени с Пакта за стабилност и растеж, се е променило, за да може да отговори на настоящите предизвикателства. Този процес продължава и днес. Започналата през 2008 г. икономическа и финансова криза подчерта необходимостта от укрепване на икономическото управление в ЕС и еврозоната.

ЕС има паричен съюз с единна валута в еврозоната и Европейска централна банка, но икономическият съюз е по-слабо развит. През годините страните от ЕС поемат различни насоки по отношение на растежа, инфлацията и конкурентоспособността, поради което се появява необходимостта да се предотвратят евентуалните негативни последствия от тези различия чрез по-висока степен на икономическа координация. В настоящата криза редица страни от ЕС и еврозоната изпитват икономически затруднения. В тази връзка неотдавна бяха взети конкретни мерки за засилване на координацията на икономическите политики на държавите членки, за да се излезе от кризата и да се продължи по пътя на стабилност, работни места и устойчив растеж.

По-строг контрол на държавните бюджети

Пактът за стабилност и растеж бе укрепен през декември 2011 г., когато влезе в сила нов законодателен пакет на ЕС. Той е известен като „пакетът от шест акта“, тъй като съдържа шест законодателни акта за укрепване на икономическото управление.

С така укрепения **Пакт за стабилност и растеж** бе въведена повече прозрачност и по-строг контрол от Комисията върху държавните бюджети.

- Вече съществуват по-строги правила за предотвратяване на натрупването на прекомерен дефицит. По-конкретно, когато дадена страна има дефицит, надхвърлящ пределната граница от 3 %, тя трябва да докаже, че взема бюджетни мерки за намаляване на този дефицит в средносрочен план.
- Когато е превишен размерът на държавния дълг – над определеното с пакта ниво от 60 % от БВП – съответната държава членка следва да удостовери, че предприема измерими действия за намаляване на своя дълг, спазвайки предварително договорени срокове.
- Постепенно могат да бъдат наложени по-строги финансови санкции на държави от еврозоната, които не вземат мерки за намаляване на прекомерните дефицити или дългове, включително задължението за депозиране на средства като гаранция, а като крайна мярка и глоби.

Европейската комисия наблюдава редица икономически индикатори за всяка страна от ЕС, за да гарантира, че се спазват правилата на укрепения Пакт за стабилност и растеж. Тя изготвя доклади, наблюдава и оценява икономическото положение в страните от ЕС и редовно отправя препоръки към Съвета по икономически и финансови въпроси (ECOFIN), в който участват министрите на икономиката и финансите на всички държави членки, и към Еврогрупата. В Еврогрупата влизат финансовите министри на страните от еврозоната, които вземат решения, отнасящи се до еврото и еврозоната.

Когато дадена страна не спазва правилата, Европейската комисия може да започне процедура за нормализиране на положението. В тази си роля Комисията изготвя

препоръки, които представя на Съвета. След като те бъдат приети от Съвета, съответната страна от ЕС следва да предприеме необходимите действия, за да избегне отклоненията от политиката, както и да коригира подобни отклонения при тяхната поява.

С цел да се отстранят предходни слабости в икономическото управление, препоръките на Комисията за дадена страна вече играят по-важна роля в правилата за гласуване в Съвета. Мнозинството от страните от ЕС трябва да гласуват против съответната препоръка или предложение, за да не бъдат приети. Докато обаче аспектите в укрепения Пакт относно наблюдението и контрола важат за всички държави членки, възможността за финансови санкции засяга само страните от еврозоната.

Стабилни публични финанси

Договорът за стабилност, координация и управление в Икономическия и паричен съюз, известен също и като „фискалния пакт“, представлява междуправителствен договор, подписан през март 2012 г. от 25 държави членки на ЕС. Той демонстрира желанието на тези държави финансовата стабилност да бъде част от тяхното законодателство, което да ги задължи държавните им бюджети да бъдат балансирани или да отчитат излишък. Това правило следва да бъде включено в националното законодателство, а страните трябва да предприемат мерки, ако бюджетният им дефицит надхвърля договорените стойности. Договорът укрепва и правилата на Пакта за стабилност и растеж, като прави използването на корективни действия по-автоматично. Той се прилага за всички страни, които са го подписали, като ангажиментите спрямо страните от еврозоната са по-строги. Влиза в сила на 1 януари 2013 г. след ратифицирането му от поне 12 страни от еврозоната.

Лидерите от ЕС приветстват подписването на Договора за стабилност, координация и управление в Икономическия и паричен съюз, подписан през март 2012 г. от 25 държави членки. Жозе Мануел Барозу, председател на Европейската комисия (вляво) и Херман ван Ромпой, председател на Европейския съвет (вдясно).

Знаете ли, че...?

- През 2011 г. страните от ЕС в еврозоната имат по-нисък бюджетен дефицит (4,1 % от БВП), отколкото Съединените щати (9,6 % от БВП) и Япония (8,2 % от БВП).
- През 2011 г. страните от ЕС в еврозоната имат по-нисък държавен дълг (87 % от БВП), отколкото Съединените щати (102,9 % от БВП) и Япония (229,8 % от БВП).

Система за ранно предупреждение за макроикономически дисбаланси

Дълбоката криза в някои страни от ЕС разкри необходимостта от по-далновидно наблюдение, което да предотврати различията между техните икономики, по-конкретно разликите по отношение на конкурентоспособността – умението на дадена страна успешно да продава своите продукти и услуги на местните и чуждестранните пазари.

Със законодателния пакет от декември 2011 г. бе въведена **процедурата за макроикономически дисбаланси (ПМД)** като нов механизъм за установяване на неравновесия в икономиките на държавите членки на много по-ранен етап от преди. Чрез нея националните икономики се наблюдават от близо, а институциите на ЕС се предупреждават за възможни проблеми в бъдеще.

ПМД използва сравнителна таблица, в която се проследяват промените на 10 икономически индикатора, като например износ, пазарен дял, цена на работната ръка, дълг на частния сектор и цени на недвижимото имущество. В рамките на системата за ранно предупреждение Комисията следи за признаци за евентуалната поява на макроикономически дисбаланси, за които е необходим задълбочен преглед. Съществуват три варианта за резултатите от подобен преглед:

- (1) положението не представлява проблем > процедурата се прекратява;
- (2) съществуват дисбаланси > Комисията отправя препоръки в рамките на Европейския семестър;
- (3) съществуват остри дисбаланси > Комисията препоръчва на Съвета да обяви наличието на прекомерен дисбаланс и да приеме препоръки към дадената страна да коригира положението, следвайки ясен план с конкретни етапи за ребалансиране на своята икономика.

Примери за подобни дисбаланси са повишаване на заплатите, което не съответства на нарастване на производството, или бързо нарастващи цени на недвижимите

имоти. Като крайна мярка на страна от еврозоната, която не взема мерки за подобряване на положението, могат да бъдат наложени финансови санкции, подобни на включените в укрепения Пакт за стабилност и растеж.

Структурни реформи за насърчаване на конкурентоспособността

Също през 2011 г. страните от еврозоната се споразумяха по редица мерки, включени в **Пакта за еврото, наречен по-късно пактът „Евро плюс“**. Това отразява дълбоката взаимосвързаност на техните икономики и намерението за засилване на координацията на националните икономически политики. В пакта се включиха и шест държави, които не са част от еврозоната: България, Дания, Латвия, Литва, Полша и Румъния.

Основната цел на пакта е да се подобри конкурентоспособността, което да доведе до по-голям растеж и икономическо сближаване между участващите в него страни от ЕС. Пактът е насочен към области на политиката, за които отговарят главно държавите членки, като например конкурентоспособност, заетост и устойчиви публични финанси. Участващите страни се ангажират с набор от конкретни действия, които трябва да бъдат изпълнени през следващите 12 месеца на базата на индикатори и принципи, включени в пакта.

Пактът за еврото (пактът „Евро плюс“)

Пактът „Евро плюс“ е важен инструмент за свързване на икономическата и фискалната политика с други области на политиката, по-близки до ежедневните икономически дейности, като например промишленост, образование и научни изследвания и развитие.

Защитни механизми за опазване на финансовата стабилност

От края на 2009 г. и началото на 2010 г. някои страни от еврозоната започват да изпитват проблеми с финансирането на своите дългове. Пазарната несигурност стана причина обичайните държавни операции по получаване на заеми да станат скъпи и в крайна сметка невъзможни. По това време страните от ЕС реагираха бързо и въведоха така наречените „защитни“ мерки за укрепване на доверието, чрез които да се подпомогне финансирането на дълговете на страните, изпитващи временни затруднения да получават заеми от финансовите пазари.

Европейският механизъм за финансово стабилизиране позволява на Европейската комисия да вземе заем

ЕС предприема действия за реформиране и укрепване на своя сектор на финансови услуги.

в размер на максимум 60 млрд. евро от финансовите пазари от името на ЕС, за да отпусне средства на която и да било държава от Съюза, изпитваща затруднения. Получаващите заеми страни следва да представят програма за икономически реформи, за да спечелят отново доверието на пазарите в способността им да изплащат своите задължения и да възстановят конкурентоспособността си в дългосрочен план.

Европейският инструмент за финансова стабилност представлява фонд за спешна помощ с реален капацитет от 440 млрд. евро за отпускане на заеми на страни от еврозоната, изпитващи затруднения. Средствата се набират на финансовите пазари и са обезпечени с гаранции от страните от еврозоната. Помощ се отпуска при строго определени условия, базирани на програма за икономически реформи за съответната страна. Група експерти, известна като „Тройка“ и съставена от представители на Европейската комисия, Европейската централна банка и Международния валутен фонд (МВФ), редовно правят оценка на напредъка по договорените реформи.

Тъй като тези два предпазни механизма бяха проектирани като временни мерки, през есента на 2012 г. страните от еврозоната създадоха нов постоянен финансов предпазен механизъм – **Европейския механизъм за стабилност (ЕМС)**. Сега той е основен елемент на европейската система за защита и неразделна част от цялостната стратегия на ЕС за гарантиране на финансова стабилност в еврозоната. Капацитетът за отпускане на заеми на механизма понастоящем е определен на 500 млрд. евро, като финансова помощ ще се отпусне при определени условия на страните, които са ратифицирали договора за стабилност, координация и управление. ЕМС съответно допълва засиления контрол, като дава възможност за отпускане при необходимост на обвързана с условия финансова помощ на страните от еврозоната.

Така въведените защитни механизми позволиха не само да се преодолеят непосредствените затруднения на някои страни за изплащане на дълговете им, но и укрепиха доверието на финансовите пазари и помогнаха за гарантиране на финансовата стабилност в еврозоната.

КАКВО ТОЧНО ПРАВИ ЕС

Как ЕС координира вземането на решения в областта на икономиката

Важна поука от икономическата криза е, че е необходима по-добра координация при изготвянето на икономически политики в ЕС. Правителствата на държавите членки признават, че трябва да си поделят икономическата и политическата отговорност поради тясната взаимозависимост на своите икономики, особено що се отнася до страните от еврозоната. Работейки заедно, те намират дългосрочни, а не бързи, продиктувани от краткосрочни цели, решения.

За да бъде постигнато това, през 2010 г. бе договорен нов подход към наблюдението и координацията: Европейският семестър – цикъл на координация на икономическата политика. Той включва строг годишен разчет за събиране, анализ и оценка на широк спектър икономически индикатори. В Европейския семестър участват всички европейски институции, участващи в изготвянето на икономическите политики, както и правителствата и парламентите на страните от ЕС. С него се гарантира, че държавите членки насърчават устойчивата конкурентоспособност и създаването на работни места. Сроковете на Европейския семестър са показани в графиката, а основните етапи са следните:

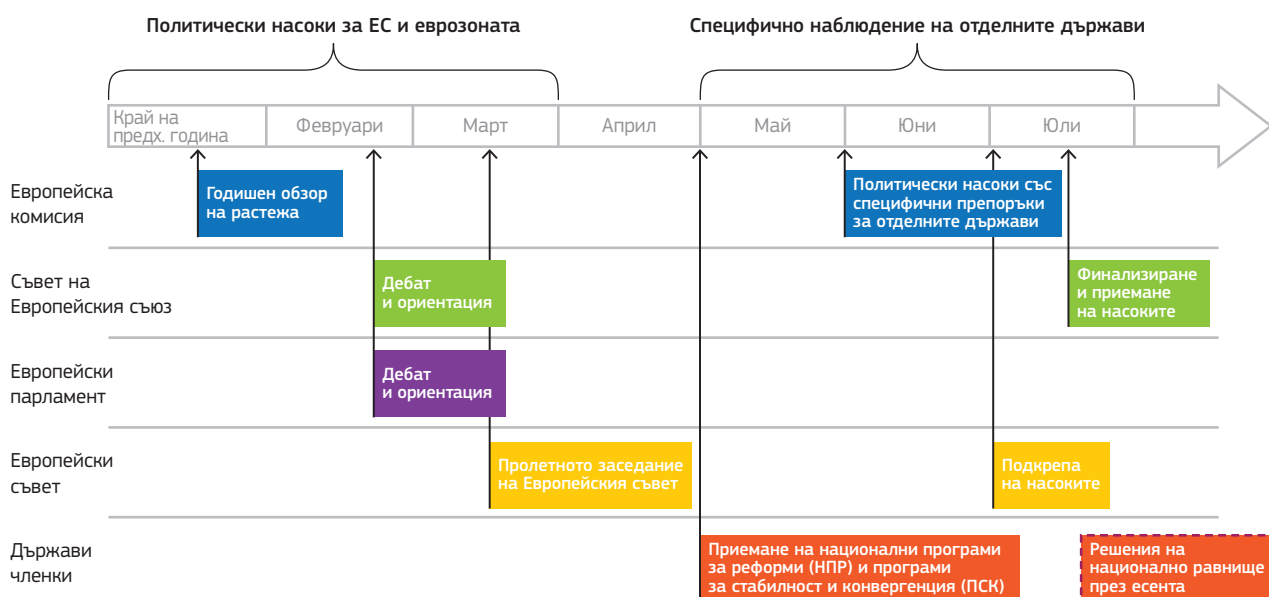
МЕЖДУ КРАЯ НА ПРЕДХОДНАТА И ЯНУАРИ ОТ ТЕКУЩАТА ГОДИНА —

Европейската комисия дава начало на семестъра, като публикува годишния си обзор на растежа, в който се предлагат приоритети за ЕС за идната година, включително по отношение на икономическата и фискалната политика и необходимите реформи за гарантиране на стабилността и растежа.

МАРТ — Европейският парламент и министрите на държавите членки, заседаващи в рамките на Съвета на ЕС, обсъждат предложенията от годишния обзор на растежа. На пролетното заседание на Европейския съвет ръководителите на страните от ЕС изготвят насоки за националните политики, базирани на предложенията.

АПРИЛ — Страните от ЕС приемат и представят своите национални програми за реформи (НПР) за насърчаване на растежа и заетостта и своите програми за стабилност и конвергенция (ПСК) за осигуряване на стабилни публични финанси.

ГРАФИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЕМЕСТЪР

Европейският семестър има за цел да укрепи икономическото управление чрез по-добра координация на изготвянето на икономически политики в страните от ЕС.

ЮНИ — След оценка на НПР и ПСК през месец май Комисията публикува специфични препоръки за всяка от страните от ЕС. Тези препоръки се обсъждат от Европейския съвет през юни.

ЮЛИ — Препоръките за всяка от държавите членки се приемат официално от съответните министри в рамките на Съвета на Европейския съюз. След това въз основа на тези препоръки страните изготвят своя държавен бюджет и го представят на своите национални парламенти.

Гарантиране на стабилността

Страните от еврозоната представят програми за стабилност, в които е изложено състоянието на техния бюджет спрямо правилата на Пакта за стабилност и растеж и очакваните промени в това състояние за следващите 3 години. Икономическите прогнози, заложи в програмите, се посочват, за да може да се оцени степента на тяхната устойчивост на външни влияния. Останалите страни от ЕС, които не са част от еврозоната, представят програми за конвергенция, които съдържат същата информация и позволяват да се добие представа как техните икономики се приближават до икономиките на страните от еврозоната. Програмните за стабилност и конвергенция са важна част от методите за контрол на икономическото управление на ЕС. Те дават важна информация на останалите страни от ЕС и представляват основа за отправянето на препоръки за подобрене.

Гарантиране на растежа

Националните програми за реформи представляват политически документи за тригодишна стратегия – актуализирана ежегодно, в която се описват действията, необходими за насърчаване на растежа и заетостта. Те се отнасят до национални дейности в областта на образованието, заетостта, научноизследователската и развойна дейност и социалното благополучие. Във всяка НПР са формулирани ясни цели, като например нивото на безработица, равнищата на квалификация на работната ръка, размера на инвестициите в научни изследвания и развитие като процент от БВП или броят на преждевременно напускащите училище, след което са описани предприеманите действия за постигане на тези цели. Програмите са ключови за насочване на усилията на страните техните икономики да бъдат по-конкурентоспособни, по-устойчиви и по-приобщаващи за всички граждани.

Какво става при нарушаване на правилата?

Укрепеният Пакт за стабилност и растеж дава възможност за **по-строги превантивни действия**, които имат за цел да попречат на страните от ЕС да натрупват прекомерен дефицит и да допускат сериозни грешки в политиката. В тази насока чрез Пакта от държавите членки се изисква да отбелязват значителен напредък по средносрочни бюджетни цели.

Ако обаче дадена страна има държавен дефицит или равнище на държавен дълг, които надвишават определените в Пакта за стабилност и растеж нива, това води до започване на процедура за **прекомерен дефицит (ППД)**. Ако при оценяването на програмите за стабилност и конвергенция в рамките на Европейския семестър Комисията установи нарушения на правилата на пакта, както и че това не е временно или изключително положение, тя прави предложение на Съвета да започне ППД срещу съответната страна. В такъв случай, следвайки строго определен график, Съветът отправя препоръки към страната и определя срокове за предприемане на корективни действия за постепенно привеждане на нивата на дефицит и дълг в съответствие с изискванията на Пакта за стабилност и растеж.

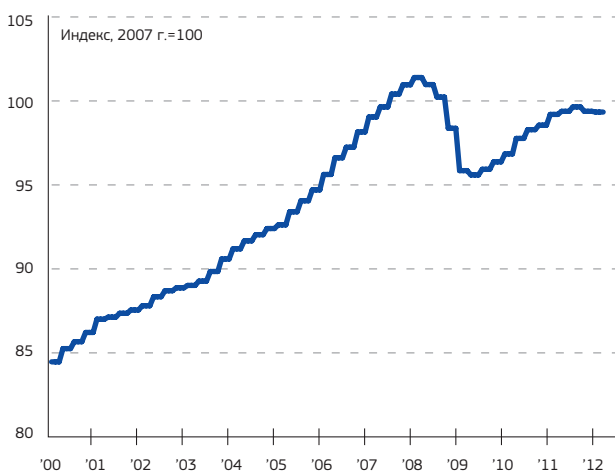
Наличието на процедурата за прекомерен дефицит показва, че вземането на решения в областта на икономическата политика, особено в еврозоната, е от значение за целия Съюз. То дава увереност на всички страни от ЕС, че внимателното определяне на политиките е правило, че съществуват механизми за откриване и поправяне на отклоненията от общото правило и че доброто икономическо управление в дадена страна няма да бъде застрашено от по-разточителните действия на друга. Когато страна от еврозоната не предприеме препоръчаните корективни действия, могат да ѝ бъдат наложени финансови санкции.

Освен това, ако в дадена страна са налице сериозни макроикономически дисбаланси, може да бъде открита **процедура при прекомерен дисбаланс**. Засегнатата държава трябва да представи план за корективни действия с ясна „пътна карта“ и срокове за прилагане на действията. Както крайна мярка, ако не предстои предприемането на корективни действия, на съответната страна могат да бъдат наложени финансови санкции.

Икономиката на ЕС: повече контрол, повече растеж, изход от кризата

Днес Европейският семестър е инструментът, чрез който се гарантира, че изготвянето на икономическите политики в Съюза е по-добре съобразено с нуждите на неговите граждани и на единната валута – еврото. Той осигурява по-добра интеграция и съответствие на вземаните както на европейско, така и на национално равнище решения в областта на икономическата политика с общата визия на ЕС за растеж и заетост, ясно описана в стратегията „Европа 2020“. Предизвикателствата, пред които са изправени политиките в ЕС и в държавите членки могат да се видят в следната графика, която проследява растежа на БВП в ЕС през последните години.

ГОДИШЕН РЪСТ НА БВП В 27-ТЕ СТРАНИ ОТ ЕС

Източник: Европейска комисия.

Стабилният икономически растеж от въвеждането на еврото е съпроводен с нарастваща заетост и по-висок жизнен стандарт за гражданите на ЕС. Започналата през 2008 г. икономическа криза предизвика рязък спад на растежа и заетостта. В действителност много от милионите работни места, създадени в ЕС до 2008 г., бяха загубени с настъпването на кризата. Целта на новата рамка за икономическо управление, прилагана чрез Европейския семестър, е да гарантира, че икономическият растеж се засилва, че заетостта расте и че икономиката на ЕС е по-добре защитена от подобни кризи в бъдеще.

Видеоклип на Европейската комисия за икономическата и финансовата криза и за реакцията на ЕС: как Съюзът намира решения за справяне с финансовата криза, как укрепва своя икономически и паричен съюз и как това проправя пътя към политически съюз.

Укрепване на финансовия сектор

Причините за кризата не се появиха за една нощ, а в продължение на много години. Вярно е, че икономическата и финансова криза първоначално бе провокирана от спукването на балона с високорискови ипотечни кредити в САЩ с връхна точка фалитът на инвестиционната банка „Лемън Брадърс“ през септември 2008 г. Въпреки това натрупаните от преди започването на кризата дисбаланси в еврозоната – натрупването от някои държави членки на големи държавни дългове и дефицити, макроикономическите дисбаланси, съпроводени с нарастване на разликите в конкурентоспособността – станаха причина на някои страни от ЕС да им е прекалено трудно да се справят ефективно едновременно с финансовата и с появилата се дългова криза. В така създалата се ситуация много от европейските банки бяха изправени през сериозни затруднения. Създаден бе порочен кръг, в който банките спряха да си отпускат заеми. Това доведе до недостиг на кредити, което от своя страна доведе до криза в доверието и отпускане на по-малко заеми между банките.

Наложи се много европейски правителства да отпуснат спешна финансова помощ с огромен, безпрецедентен размер на основни банки, за да ги спасят от фалит. От края на 2009 г. и началото на 2010 г. някои страни от еврозоната започнаха да срещат проблеми с финансирането на своите дългове, поради което се наложи да предложат на инвеститорите още по-високи лихви (така наречената криза с държавните дългове).

Между 2008 и 2012 г. европейските правителства отпуснаха финансова помощ на банките главно под формата на гаранции и вливане на капитал, за да предотвратят срив в банковата система. Тази помощ достигна най-висок размер от 1,54 трлн. евро и спадна на 1,05 трлн. евро през юни 2012 г.

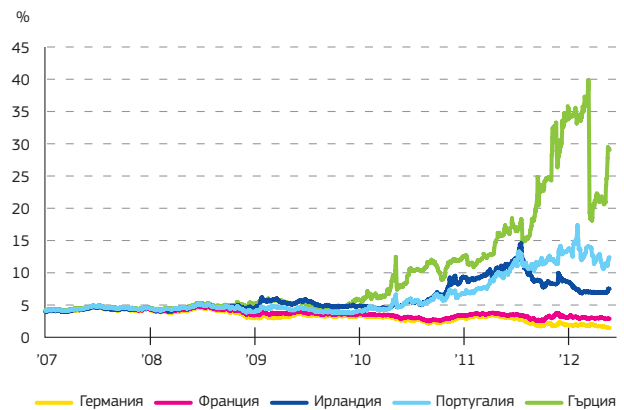
Изправени пред най-дълбоката криза от поколение насам, правителствата и институциите на ЕС работиха заедно за справяне с непосредствените предизвикателства на кризата с държавните дългове (като например невъзможността за достъп на Ирландия, Гърция и Португалия до пазарите на облигации) и за въвеждане на мерки за предотвратяване на подобни кризи в бъдеще. Ясно е, че без стабилен банков сектор и контролирани държавни дългове шансовете за възстановяване на растежа са малки. Без стабилност няма доверие. А без доверие няма да успеем да постигнем растеж, да създадем нови работни места или да увеличим просперитета.

С цел реформиране и укрепване на сектора на финансовите услуги в ЕС бяха създадени нови общоевропейски органи, които да упражняват по-строг контрол върху финансовите институции в Съюза. За да не бъдат оцетени стабилните банки от помощите за банки в затруднения, Европейската комисия контролира масовото спасяване на банките от държавите членки съгласно правилата на ЕС за държавните помощи, а Европейският банков орган осъществи надзор на годишните стрес тестове, които имаха за цел да се оцени способността на 90 важни банки в 21 страни да устоят на евентуални финансови сътресения.

Повече внимание към различията

Ключов елемент за предотвратяване на бъдещи кризи е засилването на интеграцията на икономиките на страните от ЕС. Неспазването на правилата на Пакта за стабилност и растеж не само бе причина за дълбочината на кризата в Европа, но подчерта и необходимостта от по-тясно сближаване на икономиките в ЕС. Следната графика показва, че в периода след въвеждане на еврото до началото на кризата цената на заемите за правителствата на страните от еврозоната е била сравнително ниска и почти еднаква. Въпреки това през този период дисбалансите в някои страни и различията между страните от еврозоната продължават да се развиват.

ЦЕНАТА НА ЗАЕМИТЕ ЗА ПРАВИТЕЛСТВОТА В ПЕТ СТРАНИ ОТ ЕС

Доходност на 10-годишните държавни облигации.

Източник: Европейска комисия.

След като кризата продължи през 2009 и 2010 г. тази цена бързо се промени за отделните държави, тъй като финансовите пазари се усъмниха във фискалната устойчивост и конкурентоспособността на някои страни от ЕС. За някои от тях лихвените проценти за държавните облигации станаха толкова високи, че те не бяха в състояние да продължат да вземат заеми на финансовите пазари. Въпреки че на пръв поглед изглеждаше, че има икономическо сближаване преди кризата, бързо стана ясно, че то е твърде повърхностно. Кризата изкара на повърхността доста големи различия в икономиките на страните от еврозоната, което попречи на някои от тях да реагират успешно. Различия бяха открити в производителността на работната сила и цялостната икономическа конкурентоспособност. Поради тази причина процедурата за макроикономически дисбаланси и споразуменията в рамките на Пакта за еврото са толкова важни. Те разширяват икономическото наблюдение на равнище ЕС точно за тези области на националните икономики и контролират появата и мащаба на различията.

По-добра защита за гражданите и потребителите

Пример за това как процедурата за макроикономически дисбаланси допринася за по-голяма стабилност може да се намери в индикатора за цените на недвижимото имущество. В десетилетието на подготовка на ЕС за въвеждане на еврото размерът на лихвите по ипотечните кредити е паднал в страните от ЕС, т.е. месечната цена за покупка на жилище е станала по-ниска.

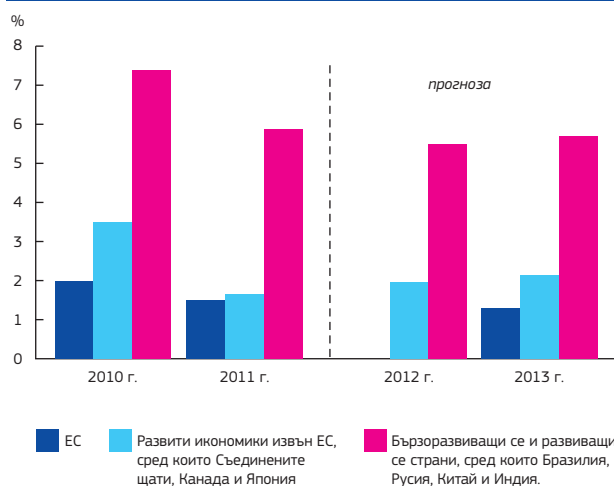
При отсъствието на контрол обаче това доведе до бързо покачване на цените на недвижимото имущество в редица страни от Съюза, достигайки в някои случаи над 30 % годишно, както и до бум в строителството.

С настъпването на финансовата криза много домакинства и много строителни компании се оказаха с големи дългове, което доведе до бърз спад на цените, затваряне на предприятия и загуба на работни места. Процедурата за макроикономически дисбаланси (ПМД) взема размера на увеличението на цените на недвижимото имущество спрямо общия размер на разходите на домакинствата като един от своите икономически индикатори и отправя предупреждение, ако той е по-висок от 6 % годишно в някоя от страните от ЕС. С този индикатор се измерва важен фактор за задлъжнялостта на частния сектор, която може да направи икономиката на дадена страна по-уязвима към икономически сътресения. Предприемайки действия за спазване на определения пределен размер, държавите членки могат да предпазят своята икономика и икономиката на ЕС като цяло от подобни сътресения.

Насърчаване на конкурентоспособността в световен мащаб

Друг пример за това как ПМД проследява икономическите резултати е индикаторът за дял от световната търговия. Европейският съюз е един от водещите търговски партньори на световните пазари – позиция, която е силно подкрепена от единната валута и единния пазар. Търговията е жизненоважна за икономическия растеж, за успеха на европейските предприятия и за гарантирането на по-високи нива на заетост и по-привлекателни работни места за гражданите на ЕС. Международната търговия на ЕС е важна и от политическа гледна точка: като основен търговски партньор Съюзът има по-силно влияние на световната сцена, особено в рамките на Световната търговска организация, но и в много други международни форуми и в трети страни.

РЕАЛЕН РАСТЕЖ НА БВП В ЕС В СРАВНЕНИЕ С ДРУГИ ИКОНОМИКИ ИЗВЪН НЕГО

Източник: Европейска комисия. През 2012 г. се очаква нулев растеж в ЕС.

Чрез ПМД Европейската комисия следи променяния се дял на износа за страни извън ЕС за всяка държава членка. Индикаторът измерва този дял като средна стойност на изменението на общия брой изнесени стоки и услуги за период от 5 години. Естествено някои страни изнасят повече от други, но бърза промяна в дела може да показва спад в конкурентоспособността на дадена държава на световните пазари. Определената стойност за отправяне на предупреждение е спад с 6 % или повече.

ПЕРСПЕКТИВА

Насочени към бъдещето политики за дългосрочна стабилност и растеж

Натрупаните с годините големи и трайни икономически неравновесия също бяха една от основните причини за икономическата криза. Те не само причиниха големи затруднения на съответните държави от ЕС, но и демонстрираха разпространението на отрицателни последици за икономическата стабилност в еврозоната и Съюза като цяло. От това стана ясно до каква степен икономиките на страните от еврозоната и ЕС са взаимосвързани.

Укрепеният Пакт за стабилност и растеж и процедурата за макроикономически дисбаланси, управлявани в рамките на Европейския семестър, имат за цел да гарантират, че в бъдеще евентуалните проблеми ще се откриват преди тяхната поява и ще се предприемат навременни корективни действия за тяхното отстраняване. Тези два инструмента представляват задълбочаване и разширяване на икономическото управление в Европа.

Съвместната работа за разрешаване на настоящите икономически проблеми в Европа е най-добрият начин за изграждане на устойчив растеж и заетост във всички страни от ЕС.

- **ЗАДЪЛБОЧАВАНЕ:** защото укрепеният Пакт за стабилност и растеж наред с Договора за стабилност, координация и управление въвежда много по-строги мерки за установяване и предотвратяване на бюджетни дефицити и прекомерни нива на дългове в страните от ЕС.
- **РАЗШИРЯВАНЕ:** защото ПМД разширява контрола над икономиките на държавите членки, включвайки редица индикатори, служещи като сигнал за политиките за зараждащи се заплахи, които се нуждаят от навременна реакция.

Освен това ролята на координацията в управлението на изготвянето на политики в ЕС също е по-задълбочена и обширна – държавите членки се призовават да упражняват по-голям партньорски натиск една върху друга, за да се гарантира, че проблемните области в икономиките на отделните страни се третират като проблем от общо значение. Съвместната работа за разрешаване на настоящите икономически проблеми в Европа е най-добрият начин за изграждане на устойчива заетост и гарантиране на бъдещия просперитет във всички страни от ЕС.

Новата рамка за икономическо управление се прилага в контекста на стратегията „Европа 2020“ — стратегията на Европейския съюз за растеж през настоящото десетилетие. Икономическите политики са от жизнено значение за постигането на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж за гражданите на Европа. В тази връзка бъдеща задача на икономическото управление е да се изградят условията за стабилен растеж, който да:

- насърчава конкурентоспособност на предприятията от ЕС, за да им помогне да се конкурират на световната сцена, да развият своя бизнес и да създават работни места;
- подкрепя заетостта чрез мерки за създаване на работни места;
- гарантира устойчиви публични финанси, за да защити пенсионните и социалните системи; както и да
- укрепва финансовата стабилност, за да защити икономиките, заетостта и просперитета от външни въздействия.

През следващите години страните от еврозоната вероятно ще се сближат още повече. За това е необходимо:

- фискален съюз за гарантиране на стабилни публични финанси в Европа и механизми за солидарност в кризисни ситуации;
- банков съюз за гарантиране на по-строг контрол на финансовите пазари; и
- по-задълбочен икономически съюз с целеви инвестиции за насърчаване на растежа и конкурентоспособността.

Вземането на повече решения относно финансовите, бюджетните и икономическите политики на европейско равнище изисква също така по-стабилни механизми за узаконяване на съвместните решения и за гарантиране на необходимата демократична отчетност и политическо участие или казано накратко – един истински политически съюз.

Научете повече

- ▶ Преглед на икономическите и финансовите въпроси: http://ec.europa.eu/economy_finance/index_bg.htm
- ▶ Информация за Европейската централна банка: <http://www.ecb.int>
- ▶ Видеоклип „Да излезем по-силни от кризата – европейската визия“: <http://www.youtube.be/OB3zNcFYqj0>
- ▶ Въпроси за Европейския съюз?
Europe Direct може да ви помогне: 00 800 6 7 8 9 10 11
<http://europedirect.europa.eu>

